

PAWEŁ BARTNIK

Zachodniopomorskie Kuratorium Oświaty

Szczecin

**FILOZOFIA NADZORU PEDAGOGICZNEGO
W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM**

Zgodnie z polską tradycją i funkcjonującym prawem, państwo jest odpowiedzialne za istniejący system oświaty, jego dostępność i jakość. Ten swój obowiązek realizuje poprzez określenie standardów wykształcenia nauczycieli, system egzaminów, określenie wielkości i sposobu przekazywania środków finansowych na prowadzenie szkół, a także przez nadzór pedagogiczny nad funkcjonowaniem szkół i placówek oświatowych.

Od czasu powstania w Rzeczypospolitej Komisji Edukacji Narodowej nadzór stał się nieodzownym elementem państwowej polityki edukacyjnej. Na przestrzeni wieków zmieniała się jego rola. Wynikało to ze zmieniającej się koncepcji pedagogicznej samego funkcjonowania szkół oraz z zmiany roli państwa w określaniu celów i metod nauczania.

W krótkiej historii powojennej oświaty pamiętamy nadzór pedagogiczny, którego głównym celem była dogłębna kontrola odgórnie narzuconych wytycznych, oraz próbę doradczego wspierania szkoły i nauczycieli w procesie nauczania i wychowania. Początek lat 90. przyniósł „rewolucyjną zmianę” w funkcjonowaniu polskiej oświaty. Ustawa o systemie oświaty z 7 września 1991 roku nadała szkołom niespotykaną dotychczas autonomię w planowaniu i reali-

zacji swoich podstawowych celów. Kolejne zmiany zdecentralizowały sposób zarządzania i odpowiedzialności za naszą edukację. W roku 1994 gminy przejęły, jako zadanie własne, prowadzenie szkół podstawowych, a w 1995 roku duże miasta, w ramach tak zwanego programu pilotażowego, przejęły część szkół ponadpodstawowych.

W roku 1999 wdrożono w Polsce ważną reformę administracyjną państwa. W jej wyniku prowadzenie wszystkich szkół stało się zadaniem samorządów: gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Wraz ze zmianą zarządzania szkołami zostały zmienione również kompetencje organów administracji w sprawie odpowiedzialności za jakość polskiej edukacji. Organy prowadzące (gminy, powiaty, województwa samorządowe) zostały obciążone zadaniem stworzenia odpowiedniej sieci szkół, zapewniającej uczniom dostęp do edukacji realizującej ich aspiracje oraz odpowiadającej na potrzeby rynku pracy. Państwo pozostawiło w swojej kompetencji określenie standardów wykształcenia, ustalenie niezbędnej do tego podstawy programowej, kontrolę jakości kształcenia poprzez jednolity i porównywalny system egzaminów i kontrolę nad realizacją edukacyjnej polityki państwa przez szkołę i organ prowadzący oraz monitorowanie funkcjonowania szkół i całego systemu oświaty w celu określenia metod poprawnej jakości kształcenia i wychowania.

Zmiana administracyjna państwa, a wraz z nią zmiana kompetencji w ponoszeniu odpowiedzialności za dobrą szkołę, doprowadziła Ministerstwo Edukacji Narodowej do przyjęcia nowej formuły nadzoru pedagogicznego, jako podstawowego narzędzia realizacji państwowej polityki edukacyjnej.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 13 sierpnia 1999 roku celem nadzoru pedagogicznego jest doskonalenie systemu oświaty, a w szczególności jakościowy rozwój szkoły i placówek z ukierunkowaniem na rozwój ucznia i rozwój zawodowy nauczyciela, na wszystkich elementach edukacyjnych i we wszystkich obszarach. To samo rozporządzenie określało, że organem odpowiedzialnym za organizację nadzoru w poszczególnych województwach jest kurator oświaty. Stąd od prawie roku prowadzimy w naszym urzędzie, w konsultacji z dyrektorami szkół i nauczycielami, pracę nad organizacją nadzoru w naszym województwie. Podstawowym założeniem, jakie przyjęliśmy, była organizacja mierzenia jakości pracy szkoły oraz wypracowanie metod wspomagających szkołę w poszukiwaniu dróg jej poprawy.

W toku wielomiesięcznych prac postanowiliśmy (wbrew nakazowi rozporządzenia) ograniczyć sporządzenie raportu o jakości edukacji w województwie z pięciu do trzech lat. Wydaje się nam bowiem, że przez najbliższe trzy lata zostaną wprowadzone kolejne elementy założonej reformy programowej i organizacyjnej oświaty, będzie to zatem czas wyjątkowy, wymagający szczególnego monitorowania i wynikających z niego ocen. Na potrzeby naszego województwa określiliśmy 4 standardy:

1. Szkoła organizuje proces rozwoju ucznia ukierunkowany na jego sukces.
2. Atmosfera szkoły sprzyja efektywnej pracy.
3. Realizację zadań szkoły zapewniają kwalifikacje i umiejętności kadry pedagogicznej.
4. Szkoła integruje się ze środowiskiem lokalnym i promuje swoją działalność w tym środowisku.

Ograniczenie liczby standardów wojewódzkich wynikało z konieczności uniknięcia z jednej strony niepotrzebnego rozdrobnienia wymagań, z drugiej zaś zarysowania podstawowych standardów stanowiących o ocenie jakości pracy szkoły w okresie jej ogromnej transformacji. Zarówno standardy jak i wskaźniki zamierzamy podać do publicznej wiadomości dyrektorom i nauczycielom u progu roku szkolnego 2000/2001.

Bardzo dużo czasu poświęciliśmy na wypracowanie metody zewnętrznego mierzenia jakości pracy szkoły i roli wizytatora w tym procesie. Głównym dylematem, który staraliśmy się rozwikłać, jest z jednej strony prawnie deklarowana wolność i wynikająca z niej autonomia szkoły, a z drugiej wpływ państwa przez sprawowanie nadzoru pedagogicznego nad celami i metodami kształcenia i wychowania w placówce oświatowej. Założyliśmy więc, że częścią składową *Raportu o stanie szkoły* będą zarówno wyniki pomiaru zewnętrznego, sprawdzianów przeprowadzanych przez okręgowe komisje egzaminacyjne, jak i wyniki pomiarów wewnętrznych, związanych z osiągnięciem tak zwanych standardów własnych (ponadpodstawowych), przeprowadzanych w samej szkole. Celem raportu będzie zaś rozpoczęcie prac przez dyrekcję, radę pedagogiczną, rodziców i organ prowadzący nad przyjęciem programu rozwoju szkoły, odpowiadającym lokalnym aspiracjom, potrzebom i możliwościom. Wzięcie pod uwagę przy opracowywaniu raportu i dokonywanej ocenie pracy szkoły wyini-

ków pomiaru wewnętrznego własnych standardów pozwala uszanować autonomię placówki oświatowej bez, której poszukiwanie najlepszych dróg poprawy jakości kształcenia i wychowania wydaje się niemożliwy.

O powodzeniu założonego modelu organizacji nadzoru pedagogicznego w naszym województwie zadecyduje osoba wizytatora, jego rozumienie celów, przyjęte metody pracy i umiejętność zaakceptowania swojej nowej roli w reprezentowaniu państwa w kontakcie ze szkołą. Według naszego założenia, wizytator powinien być przede wszystkim ekspertem mierzenia jakości pracy szkoły i placówki, doradcą dyrektora, nauczycieli i rodziców, konsultantem w zakresie prawa oświatowego oraz rzecznikiem szkoły wobec organu prowadzącego. W roku szkolnym 1999/2000 wszyscy wizytatorzy uczestniczyli w kursie mierzenia jakości pracy szkoły, który nadał im, jak mierniam nie tylko formalne, ale również rzeczywiste umiejętności w tym zakresie. Planując przebieg mierzenia jakości pracy szkoły i codzienne kontakty z podległymi sobie placówkami, określiliśmy zmianę metody pracy wizytatora. Dzisiaj rolą wizytatora ma być nie tylko bezpośredni kontakt z dyrektorem szkoły, ale również współudział w pracy rady pedagogicznej i rady szkoły jako ich doradca i świadek nie narzucający swoich koncepcji, ale pomagający w samodzielnym znalezieniu dróg planowania rozwoju szkoły i rozwiązywania jej problemów. Wizytator to nie tylko przyjaciel dyrektora, ale również całej szkoły. Taka rola pracownika nadzoru pedagogicznego pozwoli lepiej ocenić pracę dyrektora i nauczycieli, a także umożliwi realizację zadania wspomaganie szkoły. Zadanie takie postawił przed nim Minister Edukacji Narodowej w Rozporządzeniu z 13 sierpnia 1999 roku w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz (DzU nr 67, poz. 759).

Raporty o stanie szkoły, które powstaną w wyniku pracy wizytatorów, staną się podstawowym elementem do dalszej pracy szkoły w celu poprawy jakości kształcenia i wychowania, a także częścią składową *Raportu o jakości edukacji w województwie zachodniopomorskim*, który pozwoli na ocenę i planowanie oświatowej polityki w państwie i w naszym województwie. Wydaje się jednak, że raport może i powinien stać się również elementem kreowania

polityki oświatowej w gminach, powiatach i województwie samorządowym. Zgodnie z sugestią pani dyrektor Biura Nadzoru Pedagogicznego Ministerstwa Edukacji Narodowej, Elżbiety Kiełbasińskiej (za co serdecznie dziękujemy), postanowiliśmy, że planując organizację nadzoru pedagogicznego w naszym województwie, odejdziemy od historycznego harmonogramu „wizytacji” (raz na pięć lat) i wprowadzimy nowy model wskazywania szkół i placówek do mierzenia jakości ich pracy w danym roku szkolnym, opierając się na założeniu, że należy badać szkoły w ramach tego samego organu prowadzącego (gminy, powiatu). Wówczas organy zobowiązane dzisiaj prawnie do największej odpowiedzialności za prowadzenie szkół będą mogły otrzymać profesjonalny i porównywalny materiał, pozwalający na ocenę podległego im systemu oświaty. Stanie się on jedną z podstawowych analiz, umożliwiających skuteczne planowanie lokalnej polityki oświatowej. Metoda ta pozwoli również, co dotychczas było niezrealizowanym postulatem, wzmocnić rolę wizytatora w kontaktach z władzami samorządowymi i umożliwi wykorzystanie ich niewątpliwie eksperckiej wiedzy w pracach samorządów.

Prawnym obowiązkiem wizytatora jest również ocena pracy dyrektora szkoły. W obecnym stanie legislacyjnym ta ocena ogranicza się do oceny dyrektora jako organizatora procesu kształcenia, opieki i wychowania. Pozostałe obowiązki dyrektora szkoły, jako kierownika zakładu pracy, podlegają obecnie ocenie organu prowadzącego. Przewidywana przez nas metoda oceny pracy dyrektora będzie zawierać elementy tradycyjne i nowe, wynikające ze zmiany zadań nadzoru pedagogicznego, nakazujących oceniać i wspomagać szkołę. Tradycyjnie będziemy badali i oceniali niezbędną dokumentację szkolną, organizację pracy szkoły, efektywne wykorzystanie istniejącej bazy i zapewnienie bezpieczeństwa uczniom na terenie szkoły. Będziemy również chcieli poznać i ocenić rolę dyrektora jako organizatora tworzenia programów rozwoju szkoły i programów wychowawczych, inspiratora wewnątrzszkolnego mierzenia jakości pracy szkoły i umiejętności wykorzystania ich wyników do dalszej pracy. Interesować nas będzie dyrektor jako inspirator pracy zespołowej w grupie nauczycieli, rodziców i uczniów. Ważnym elementem oceny staną się również umiejętności komunikowania się z nauczycielami, uczniami, rodzicami, a także, co też bardzo ważne, z samorządem lokalnym prowadzącym szkołę. Wizytator, oceniając pracę dyrektora, w tej sytuacji nie tylko będzie się posługiwał bada-

niem dokumentacji, wywiadami i rozmowami, ale również zostanie zobowiązany do brania udziału w szkoleniowych radach pedagogicznych, warsztatach itd. Wszystko to wynika z opracowanych już standardów oceny pracy dyrektora, o których zostaniecie Państwo poinformowani. Metoda ta pozwoli Kuratorium Oświaty na sprawiedliwą, uwzględniającą wszystkie obszary aktywności, ocenę dyrektora.

Nowa „Organizacja nadzoru pedagogicznego kuratora oświaty w województwie zachodniopomorskim” ma na celu doprowadzenie do obiektywnej oceny pracy szkół, jakości kształcenia i wychowania z uwzględnieniem społecznych i materialnych warunków, w których przyszło działać szkołom. Przede wszystkim jednak powinna pomóc nam, czyli szkołom, organom prowadzącym i Kuratorium Oświaty, w takim planowaniu wspólnej pracy, która pozwoli zapewnić wysoką jakość kształcenia, umożliwiającą naszym uczniom osiągnięcie sukcesu na dalszych etapach kształcenia i w już dorosłym życiu.

Projektowanie nowej organizacji nadzoru pedagogicznego w naszym województwie było pracą bardzo trudną, wymagającą od nas odejścia od dotychczasowych schematów i pozbawioną jakichkolwiek wzorców. Chciałbym bardzo podziękować osobom, które wzięły na siebie ten trud tworzenia nowego. Dziękuję przewodniczącej zespołu ds. przygotowania „Organizacji nadzoru pedagogicznego kuratora oświaty” pani dyrektor Wydziału Nadzoru Pedagogicznego Kuratorium Oświaty w Szczecinie Elżbiecie Masojć oraz Paniom: Marii Boreckiej, Barbarze Waś, Elżbiecie Kintop, Jadwidze Fragstein-Niemsdorff, Krystynie Nycz, Annie Kiełb, Małgorzacie Radziwołek, Teresie Łań, Elżbiecie Drapikowskiej, Małgorzacie Jasickiej, Teresie Nawrockiej, Krystynie Komeckiej, Ewie Hankiewicz i Liliannie Dudce. Dziękuję również wszystkim tym dyrektorom i nauczycielom, którzy wsparli nas swoimi uwagami. Osobne podziękowania należą się panu wicekuratorowi Kazimierzowi Pachciarkowi, który w zakresie swoich obowiązków ma opiekę nad realizacją nadzoru pedagogicznego w województwie zachodniopomorskim.

Mam wielką nadzieję, że opracowana przez nas „Organizacja nadzoru pedagogicznego kuratora oświaty w województwie zachodniopomorskim” pozwoli na zrealizowanie dwóch podstawowych celów: obiektywnego monitoringu działania zachodniopomorskiego systemu oświaty i podniesienia jakości pracy naszych szkół i placówek.